

نبردهای سال ۱۳۶۲ تا پایان ۱۳۶۴

شرح عملیاتهای سال ۶۲

والفجر ۱ (فکه ...)

والفجر ۲ (حاج عمران...)

والفجر ۳ (مهران...)

والفجر ۴ (شیلر...)

خیبر

شرح عملیاتهای سال ۶۳

عاشورا (میمک)

سومار (ارتفاع ۴۰۲)

بدر (غرب مجنون و شرق دجله)

شرح عملیاتهای سال ۶۴

قادر (غرب پیرانشهر)

والفجر ۸ (فاو)

والفجر ۹ (غرب مریوان)

سرهنگ زرهی ستاد سید یعقوب حسینی

سرشناسه: حسینی، یعقوب، ۱۳۱۱-۱۳۸۸.
عنوان و نام پدیدآور: نبردهای سال ۱۳۶۲ تا پایان ۱۳۶۴/ یعقوب حسینی
مشخصات نشر: تهران: ایران سبز، ۱۳۸۹.
مشخصات ظاهری: ۵۷۴ ص.
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۷۶۰۷-۸۱-۰
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: نمایه
موضوع: جنگ ایران و عراق، ۱۳۵۹-۱۳۶۷ - - نبردها.
رده بندی کنگره: ۱۳۸۹ ن ۵۲۸ / ج ۱۶۰۶ DSR
رده بندی دیویی: ۹۵۵/۰۸۴۲
شماره کتابشناسی ملی: ۲۱۲۲۴۴۰

نویسنده: سرهنگ زرهی ستاد سید یعقوب حسینی

نوبت/ سال چاپ: اول / ۱۳۹۰
شماره شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۷۶۰۷-۸۱-۰
شمارگان: ۲۵۰۰
ناشر: انتشارات ایران سبز - تهران
مرکز پخش: تلفن: ۲۲۴۸۸۷۵۶ - نمابر: ۲۲۴۸۸۶۵۰ - صندوق پستی ۱۷۱-۱۹۵۶۵
قیمت: ۷۵۰۰ تومان
حق چاپ برای هیئت معارف جنگ «شهید سپهبد علی صیاد شیرازی» محفوظ است

از همه نگارندگان حوادث جنگ و همه کسانی که توان
انجام وظیفه در این مهم را دارند، درخواست می‌کنم از ثبت
و ضبط جزئیات این دوران غفلت نکنند و این گنجینه تمام
نشدنی را برای آیندگان به ودیعه بگذارند.

امام خمینی (ره)

می‌خواهم بگویم که این جنگ، یک گنج است. آیا
خواهیم توانست از این گنج استفاده کنیم؟ آن
هشت سال جنگ بایستی تاریخ ما را تغذیه بکند.

مقام معظم رهبری حضرت ابوالفضل ع

همکاران

سر تپ ۲ ستاد نجات علی صادق گویا ویرایش نهایی، امور فنی، آماده سازی، نشر

سر تپ ۲ ستاد محمد کامیاب بررسی تخصصی

پیمان آمالی حروف نگاری اولیه

حامد خدمتی حروف نگاری و صفحه آرایی

حمید رضا خزاعی طرح جلد

سر هنگ زرهی ستاد سید یعقوب حسینی نویسنده

پیشگفتار

کتابی که ملاحظه می فرمایید از سلسله کتاب‌هایی است که جناب سرهنگ زرهی ستاد سید یعقوب حسینی در سالهای دفاع مقدس به رشته تحریر در آورد. پس از پایان جنگ تحمیلی تعدادی از این کتابها با عنوان «ارتش جمهوری اسلامی ایران در هشت سال دفاع مقدس» توسط سازمان عقیدتی سیاسی ارتش، انتشار یافت و در زمره کتاب‌های معتبر دفاع مقدس محسوب و تا کنون مورد استفاده بسیاری از نویسندگان و پژوهشگران این عرصه قرار گرفته است.

هیئت معارف جنگ «شهید سپهبد علی صیاد شیرازی» با استفاده از بایگانی موجود، کتاب حاضر را مجدداً بررسی و با حذف اضافات و انجام تصحیحات لازم و هماهنگی با نویسندگان محترم در مرحله انتشار قرار داد. امید است برای روشن شدن حقایق بخشی از تاریخ نظامی این کشور، اقدامی مفید و ماندگار انجام شده باشد.

در ماه‌های پایانی سال ۱۳۸۸ قبل از آن که این کتاب به مرحله انتشار برسد، متأسفانه اطلاع یافتیم که نویسنده محترم در تاریخ ۸۸/۱۰/۱۴ وفات یافته‌اند.

ایشان دوران پر افتخار و زندگی سالم و آبرومندانه را در کسوت نظامی و سال‌های بعد از پیروزی انقلاب اسلامی به ویژه در ابتدای جنگ تحمیلی طی نمودند. پس از بازنشستگی نیز، تاریخ نظامی دفاع مقدس را در چند جلد تدوین و خدمت بزرگی در عرصه علمی نظامی کشور از خود به یادگار گذاشته‌اند. آرزو داریم خداوند متعال، ایشان را با مجاهدان فی سبیل اله محشور و به بازماندگان آن مرحوم نیر سلامتی و سعادت دنیوی و اخروی نصیب فرماید.

هیئت معارف جنگ «شهید سپهبد علی صیاد شیرازی»

معارف جنگ

«معارف جنگ» مجموعه‌ای از بازیافته‌ها، ذخایر و دست آوردهای جبهه‌های نبرد حق علیه باطل است که خداوند متعال به پاس فداکاری‌ها، ایثارگری‌ها و برکت خون شهدای والامقام، نصیب رزمندگان اسلام نموده و از سینه‌های جوشان آنها به سینه‌های پاک و تشنه نسل جوان انقلاب اسلامی منتقل می‌گردد.

سازمان افتخاری «هیئت معارف جنگ» که از پاییز سال ۱۳۷۳، با بنیانگذاری امیر سرافراز ارتش اسلام «شهید سپهبد علی صیاد شیرازی» و حمایت‌های مادی و معنوی مقام معظم رهبری و فرماندهی کل قوا، این رسالت مهم را با روحیه متعالی بسیجی برعهده گرفته و مفتخر است که با الهام از کلام نورانی خداوند متعال مبنی بر «وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ»، با صداقت و تلاش دسته جمعی در این وادی مقدس گام نهاده و این رسالت افتخار آمیز را که با گرایش «پژوهشی - آموزشی» شکل گرفته است ادامه دهد و در این راه امید به لطف و یاری خدا دارد.

شیوه کار هیئت معارف جنگ در گردآوری تجارب جبهه‌های نبرد بدین ترتیب بوده است که براساس زمان و مکان هر عملیات، جمعی از رزمندگان اسلام که در آن عملیات نقش مهمی را برعهده داشته‌اند به منطقه عملیات عزیمت کرده و با یادآوری خاطرات خود در صحنه نبرد و برداشته‌های تحریری، صوتی و تصویری، مجموعه‌ای از حقایق و واقعیت‌های تلخ و شیرین را گردآوری نموده و در نهایت بعد از تطبیق آنها با مدارک و اسناد جبهه‌های نبرد در مسیر تدوین قرار داده‌اند.

آموزش معارف جنگ نیز از سال ۱۳۷۴ به صورت آموزش نظری و میدانی برای هر دوره از دانشجویان سال ۳ دانشگاه افسری نیروی زمینی و از سال ۱۳۸۲ برای هر سه دانشگاه افسری زمینی، هوایی و دریایی به اجرا در آمده و تا زمان چاپ این کتاب ادامه دارد و به یاری پروردگار ادامه خواهد داشت.

هیئت معارف جنگ «شهید سپهبد علی صیاد شیرازی»

فهرست مطالب

معرفی نویسنده

۱۱

مقدمه

۱۳

فصل یکم: جریان جنگ در سال ۱۳۶۲

بخش یکم: عملیات والفجر ۱ «فروردین ماه سال ۱۳۶۲»

۱۹	مقدمه و کلیات
۲۲	وضعیت کلی منطقه نبرد (زمین، نیروهای دشمن، نیروهای خودی)
۲۲	زمین منطقه عملیات
۲۴	استعداد و گسترش نیروهای دشمن در عملیات والفجر ۱
۲۶	استعداد و گسترش نیروهای خودی در عملیات والفجر ۱
۳۲	اقدامات طرح ریزی و آمادگی برای عملیات والفجر ۱
۳۳	سازمان رزمی (یگان‌های شرکت کننده)
۳۷	سازمان رزمی قرارگاه عملیاتی نجف
۴۲	جریان عملیات والفجر ۱
۴۶	عملیات قرارگاه کربلا در اولین مرحله نبرد
۵۴	جریان نبرد قرارگاه نجف در مرحله اول عملیات والفجر ۱
۶۴	ادامه عملیات والفجر ۱ در ۲۳ فروردین ماه
۶۶	جریان عملیات والفجر ۱ در ۲۴ فروردین ماه
۷۵	نقشه منطقه عملیات
۷۶	عملیات والفجر ۱ / یادداشتهایی از خاطرات رزمندگان

بخش دوم: عملیات والفجر ۲ در منطقه حاج عمران، عراق، تیر و مرداد ۱۳۶۲

۹۳	مقدمه و کلیات
۹۶	وضعیت کلی منطقه عملیات (زمین، نیروهای دشمن، نیروهای خودی)
۹۷	استعداد و گسترش نیروهای عراق در محور رواندوز پیرانشهر
۹۸	استعداد و گسترش نیروی خودی در منطقه پیرانشهر
۱۰۳	اقدامات طرح ریزی و آمادگی عملیات والفجر ۲
۱۳۳	نقشه منطقه عملیات
۱۳۵	عملیات والفجر ۲ / یادداشتهایی از خاطرات رزمندگان
	بخش سوم: عملیات والفجر ۳ در منطقه مهران
۱۵۵	وضعیت کلی منطقه نبرد (زمین، نیروهای دشمن - نیروهای خودی)

۱۵۵	زمین منطقه عملیات
۱۵۶	استعداد و گسترش نیروهای دشمن
۱۵۷	استعداد و گسترش نیروهای ایران
۱۶۱	طرح ریزی و آمادگی عملیات والفجر ۳
۱۶۴	«طرح عملیاتی والفجر ۳: مرداد ۱۳۶۲، گیلان غرب»
۱۶۴	سازمان رزمی
۱۷۰	جریان نبرد والفجر ۳ و هدایت عملیات
۱۷۱	نبرد قرارگاه فتح ۱ در مرحله اول عملیات والفجر ۳
۱۷۳	نبرد قرارگاه فتح ۲ در مرحله اول عملیات والفجر ۳
۱۷۶	نبرد موضعی والفجر ۳ بعد از مرحله اول عملیات
۱۸۳	مرحله سوم نبرد والفجر ۳ در منطقه مهران
۲۰۴	نقشه منطقه عملیات
۲۰۵	عملیات والفجر ۳ / یادداشتهایی از خاطرات رزمندگان

بخش چهارم: عملیات والفجر ۴ در منطقه پنجوین و پیشرفتگی شیلر مهرماه سال ۱۳۶۲

۲۱۹	مقدمه و کلیات
۲۲۱	وضعیت کلی منطقه نبرد (زحین - نیروهای دشمن - نیروهای خودی)
۲۲۳	استعداد و گسترش نیروهای دشمن
۲۲۶	استعداد و گسترش نیروهای خودی
۲۲۹	جدول مقایسه تقریبی نیروهای ایران و عراق در عملیات والفجر ۴
۲۳۰	مرحله طرح ریزی و آمادگی عملیات والفجر ۴
۲۳۲	طرح عملیاتی والفجر ۴ مهرماه ۱۳۶۲ مریوان
۲۳۲	قرارگاه عملیاتی حمزه سیدالشهداء
۲۳۲	سازمان رزمی
۲۳۸	جریان نبرد والفجر ۴
۲۴۷	جریان مرحله دوم نبرد والفجر ۴
۲۴۹	مرحله سوم نبرد والفجر ۴
۲۵۳	مرحله چهارم نبرد والفجر ۴
۲۵۹	مرحله پنجم نبرد والفجر ۴
۲۶۴	مرحله ششم نبرد والفجر ۴
۲۶۷	نقشه منطقه عملیات
۲۶۹	عملیات والفجر ۴ / یادداشتهایی از خاطرات رزمندگان

بخش پنجم: عملیات خیبر در هورالعظیم و شرق بصره، سوم اسفند ماه ۱۳۶۲

۲۹۹	مقدمه و کلیات
-----	---------------

۳۰۴	وضعیت کلی منطقه عملیات (زمین - نیروهای دشمن - نیروهای خودی)
۳۰۴	زمین منطقه عملیات خیبر
۳۰۹	استعداد و گسترش نیروهای دشمن
۳۱۱	استعداد و گسترش نیروهای خودی
۳۱۴	اقدامات طرح ریزی و آمادگی عملیات خیبر
۳۲۴	اجرا و هدایت عملیات خیبر
۳۲۶	هدایت عملیات قرارگاه کربلا
۳۳۱	نبرد قرارگاه نجف در مرحله یکم عملیات خیبر
۳۳۴	مرحله دوم عملیات خیبر و ادامه تلاش نیروهای ایران
۳۴۴	خلاصه بررسی برای تدابیر کلی عملیات آینده
۳۴۵	نقشه منطقه عملیات
۳۴۷	یادداشت‌هایی از خاطرات رزمندگان از عملیات خیبر

۳۶۳	بخش ششم، نگاهی از بازتاب جهانی جنگ تحمیلی در سال ۱۳۶۲
-----	---

فصل دوم جریان جنگ در سال ۱۳۶۳

۴۰۳	بخش یکم: کلیات روند جنگ تا سال ۱۳۶۳
۴۱۵	جدول خلاصه توانایی‌های نظامی ایران و عراق در سال ۱۳۶۳
	بخش دوم: جریان کلی جنگ در سال ۱۳۶۳
۴۱۹	جریان نبرد در ۶ ماهه اول سال ۱۳۶۳
۴۲۶	جریان نبرد در ۶ ماهه دوم سال ۱۳۶۳ (نبرد میمک)
۴۲۹	عملیات عاشورا (میمک) در مهرماه ۱۳۶۳
۴۳۱	ادامه نبرد در اواخر سال ۱۳۶۳ (حمله نیروهای عراق)
۴۳۵	حملات محدود عراق در منطقه سومار و میمک

بخش سوم: عملیات بدر در غرب جزایر مجنون و شرق دجله

۴۴۵	مقدمه عملیات
۴۴۷	وضعیت کلی منطقه عملیات (زمین - نیروهای دشمن - نیروهای خودی)
۴۴۷	زمین منطقه عملیات
۴۴۸	استعداد و گسترش نیروهای دشمن
۴۵۱	استعداد و گسترش نیروهای ایران
۴۵۴	جدول مقایسه توان رزمی نسبی نیروهای ایران و عراق (تقریبی و برآوردی)
۴۵۵	طرح‌ریزی و آمادگی عملیات بدر
۴۶۸	طرح عملیاتی ابوذر قرارگاه نجف ۱۰ اسفند ۱۳۶۳

۴۷۲	هدایت عملیات بدر و نتایج حاصله از آن
۵۰۷	نقشه منطقه عملیات
۵۰۹	یادداشت‌هایی از خاطرات رزمندگان، عملیات بدر اسفندماه ۱۳۶۳

فصل سوم: جریان جنگ در سال ۱۳۶۴

۵۲۵	مقدمه و کلیات
۵۲۹	خلاصه جریان جنگ در سال ۱۳۶۴
۵۴۳	عملیات قادر در غرب پیرانشهر
۵۵۳	نقشه منطقه عملیات
۵۵۵	عملیات والفجر ۸ در شبه جزیره فاو
۵۵۹	عملیات والفجر ۹ در غرب مریوان
۵۶۳	نقشه منطقه عملیات

۵۶۵	برآورد خسارات و ضایعات جنگ تحمیلی تا پایان سال ۱۳۶۶
-----	---

۵۶۷

نمایه

معرفی نویسنده

سرهنک زرهی ستاد، سیدیعقوب حسینی در سال ۱۳۱۱ در خانواده‌ای مذهبی در ابهر به دنیا آمد. تحصیلات خود را در ابهر و سپس در تهران ادامه داد و در سال ۱۳۳۱ وارد دانشکده افسری و سال ۱۳۳۴ با درجه ستوان دومی فارغ التحصیل شد. پس از پایان دوره آموزش رسته زرهی، در لشکر اصفهان مشغول به خدمت شد.

در سال ۱۳۴۶ پس از طی دوره دانشکده فرماندهی و ستاد به لشکر ۹۲ اهواز منتقل شد که آن زمان مصادف با آغاز اختلافات مرزی ایران و عراق و صف‌آرایی نظامیان طرفین بود. وی به عنوان افسر عملیات و طراح طرح‌های عملیاتی مربوطه در لشکر تا سال ۱۳۵۴ و عقد قرارداد ۱۹۷۵ الجزایر فعال بود. از سال ۱۳۵۶، فرماندهی تیپ سوم لشکر ۹۲ زرهی را عهده‌دار و پس از پیروزی انقلاب اسلامی در مدیریت آمادگی رزمی معاونت عملیات و اطلاعات ستاد نیروی زمینی خدمت کرد و با آغاز جنگ تحمیلی در سال ۱۳۵۹ به عنوان جانشین عملیاتی نزاجا به خوزستان اعزام شد. در سال ۱۳۶۰ با درخواست شخصی، بازنشسته شد.

پس از بازنشستگی در دانشکده فرماندهی و ستاد نیروی زمینی و سازمان عقیدتی سیاسی ارتش، مشغول تهیه و تنظیم تاریخ جنگ شد و با حمایت فرمانده وقت نزاجا - سرهنک صیاد شیرازی توانست هفت جلد کتاب تاریخ جنگ که با نام دفاع مقدس نامگذاری شد تدوین کند و با این کار، خدمت ارزنده‌ای به روشن شدن حقایق جنگ تحمیلی کند.

در دی ماه سال ۱۳۸۸ وفات و به دیار ابدی پیوستند. روحشان شاد.

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلُ

بگو! در روی زمین بگردید و ببینید پایان کار پیشینیان چگونه بوده است (سوره روم آیه ۴۲)

پیش‌گفتار درباره مدارک تاریخی جنگ تحمیلی

یادآوری مهم:

از بررسی‌کنندگان، خوانندگان و استفاده‌کنندگان این مدارک درخواست می‌شود قبل از بررسی به نکات زیر توجه فرمایند:

۱. دستورالعمل تهیه مدارک:

این مدارک در اجرای امریه ۶۰/۰۲/۱/۸۵ - ۶۱/۴/۳۰ معاونت آموزشی نیروی نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران گردآوری، تنظیم و تدوین شده است.

۲. هدف‌های اصلی تهیه این مدارک طبق دستورالعمل یادشده بالا به شرح زیر بوده است:

الف) تجزیه و تحلیل هر یک از نبردهای عمده و بررسی علل پیروزی یا شکست آنها.

ب) ایجاد زمینه مطلوب برای تهیه مسائل آموزشی مراکز فرهنگی نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران.

ج) بهره‌برداری آموزشی از تجربیات به دست آمده از جنگ تحمیلی.

۳. اسناد اصلی بهره‌برداری شده برای تهیه این مدارک:

الف) برآوردهای ستادی و طرح‌ها و دستورالعمل‌های عملیاتی تهیه شده در ستاد مشترک، نیروی زمینی و لشکرها و تیپ‌های اجرا کننده عملیات که در پرونده‌های عملیاتی و اطلاعاتی نیروی زمینی و رده‌های پایین‌تر ثبت شده بود.

ب) پیام‌ها و دستورات و گزارش‌های مبادله شده بین قرارگاه‌ها، شامل ستاد مشترک، نیروی زمینی، لشکرها و تیپ‌های اجرا کننده عملیات که در پرونده‌های عملیاتی و اطلاعاتی این قرارگاه‌ها ثبت شده بود.

ج) خاطرات شخصی معهودی از فرماندهان و افسران ستاد که شخصاً در طرح‌ریزی و هدایت عملیات شرکت و یا حضور داشتند.

د) مدارک مورد نظر تا رده قرارگاه، لشکرها و تیپ‌های مستقل بوده است و پیام‌ها و دستوراتی که بین قرارگاه تیپ‌ها و گردان‌ها و رده‌های پایین‌تر مبادله شده در بیشتر این مدارک منظور نشده است.

۴. از سازمان‌های خارج از رده نیروی زمینی درخواست شد برای تکمیل این مدارک اسناد و مدارک عملیاتی مربوط به نبردهای جنگ تحمیلی را در اختیار نیروی زمینی قرار دهند، ولی تا تکمیل این مجموعه مدارک خواسته شده را ارسال نکردند. این سازمان‌ها عبارتند از:

(الف) سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ایران که نقش فعال و سهمی بسیار در عملیات داشتند.

(ب) ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی ایران که در طرح‌ریزی و هدایت جنبه‌های سیاسی و اقتصادی جنگ تحمیلی نقش اصلی را داشته است.

(ج) ژاندارمری جمهوری اسلامی ایران که قسمت عمده یکان‌های آن دوش به دوش برادران سرباز خود در یکان‌های نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران در نبردها شرکت داشتند.

(د) نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران که در پشتیبانی نزدیک هوایی و ترابری یکان‌های نیروی زمینی عامل مهمی بود.

(ه) نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران که در منطقه آبادان و خرمشهر قسمتی از تلاش‌های پدافندی و آفندی در این منطقه را عهده‌دار بود.

توجه: به تهیه‌کنندگان تاریخ کامل جنگ تحمیلی توصیه می‌شود ضمن بررسی این مجموعه، همکاری سازمان‌های یادشده بالا را نیز درخواست کنند و مدارک عملیاتی آن سازمان‌ها را دریافت و در جریان حوادث جنگ تحمیلی منظور کنند.

۵. روش گردآوری مدارک مورد نیاز:

(الف) عین پرونده‌های عملیاتی و دستورات و طرح‌های عملیاتی قرارگاه‌های شرکت کننده در عملیات درخواست و دریافت شد و تمام برگ‌های این اسناد و مدارک مورد بررسی قرار گرفت.

(ب) از کلیه طرح‌ها و دستورات عملیاتی و برآوردهای ستادی و دستورات جزء به جزء نسخه برداری شد و عیناً در کتاب مربوطه آورده شد.

(ج) پرونده‌های ستادی معاونت عملیات و اطلاعات نیروی زمینی، قرارگاه مقدم نیروی زمینی در جنوب و لشکرهای ۱۶ و ۲۱ و ۷۷ و ۹۲ و تیپ‌های ۵۵ هوابرد و ۸۴ پیاده که در اختیار گروه بررسی قرار گرفت، همگی مطالعه شد و پیام‌ها و دستوراتی که بین قرارگاه‌های شرکت کننده در عملیات (تا رده تیپ داخل) مبادله شده بود و تأثیر قابل ملاحظه‌ای در هدایت نبردها داشت عیناً نسخه‌برداری شد و در کتاب‌ها آورده شد. ذکر این